№ 100 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 14 ՄԱՅԻՍԻ ԵՐԿՐՈՐԴ 1919 ՏԱՐԻ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 14 ՄԱՅԻՍԻ № 100

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

Օրգան Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան Կենտրոնական Կոմիտէի

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր առ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը։ Յօդուածները պէտք է գրուած լինեն պարզ և մի երեսի վրայ։ Յօդուածները կարող են ենթարկուել փոփոխման և կրճատման։ Ընդունուած յօդուածները, որոնց տակ չէ դրուած վարձատրութեան պահանջ՝ կը համարուեն ձրի։

ԳԻՆՆ Է 1 ՌՈՒԲԼԻ

Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն լեզուով առաջին երեսում 1 ռուբ., իսկ վերջին երեսում 75 կոպ. Բժիշկների և աշխատանք փնտրողների համար որոշ զեղչ։ Մահազդի համար 25 ռուբլի։ Յայտարարութիւնները նոյն օրուայ թերթի համար ընդունւում են մինչև ժամը 3-ը։

ՇԱՐՈՒՆԱԿՒՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹ.

ապրիլ 1-ից

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՕՐԱԹԵՐԹԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է.

1 ամիսը . . . . 18 ռուբ.

3 » . . . . 50 »

Հատավաճառ . . . . 1 ռուբ.

Հասցէն՝ Тифлисъ, Гановская ул. д. № 3.

Գրասենեակը բաց է ամեն օր առաւ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը, բացի կիրակի և տօն օրերից։ Телефонъ 16—90.

ՓՆՏՐՒՈՒՄ Է

Աշոտ Առաքելեանը, 15 տարեկան, Օրդու քաղաքից, որ անյայտացել է 1918 թ. մայիս ամսին Էրզրումի յետ նահանջի ժամանակ։ Խնդրում եմ տեղը իմացողից՝ բարի լինի յայտնելու հետեւեալ հասցէով Сухумъ, Базарная ул. Коф. „Сасунъ" Գէորգ Առաքելեանին։ 5—4

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏ. ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆԸ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

յայտարարում է ի գիտութիւն ախալքալաքցիների, որ գաղթականական վերջին գնացքը մեկնելու է ուրբաթ օրը, մայիսի 16-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, Զինուորական պլատֆորմայից (Воинская платформа)։ Գաղթականները գնացք կը թողնուեն միմիայն Ներկայացուցչութեան տոմսերով։ Տոմսերը կը տրուեն միմիայն գաղթականական տոմսերով, այսօր, ժամի 10—12, «Викторія» հիւրանոցում (Дворцовая ул.) պ. Պապովեանի մօտ։ 1—1

ԿԱՐԵՒՈՐ ԼՈՒՐԵՐ

Բոլշեւիկների պարտութիւնը Հիւսիսում։

Լուրեր Կամաւորական բանակի շրջանից։

Խորհրդակցութիւնը Ղարաբաղի մասին։

Գեն. Շատելվորտի մեկնումը Ղարաբաղ։

Ե. Պ. Գեգեչկորու ճառը Վրաստանի Սահմանադիր Ժողովում։

Սոֆիա Ստեփանեան և Սողոմոն Սարգսեան Մելիք-Փարսադանեանները իրենց Արտաւազդ, Նունէ, Շահրիար, Մարգարիտ և Ռուբէն որդիներով յայտնում են իրենց թանկագին որդու և եղբօր՝

Լեւոն Մելիք-Փարսադանեանի

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ մայիսի 12-ին, երեկ. ժամը 7-ին։ Ամբիծքը մայիսի 14-ին, երեկ. ժամը 7-ին. իսկ յուղարկաւորութիւնը մայիսի 15-ին, առ. ժամը 10-ին, իրենց բնակարանից, Կոջորսկայա, 7, դէպի Վանքի ա. եկեղեցին։ 1—1

Օլգա Միխայլովնա և Սարգիս Յարութիւնեան Տատուրեանները, Նունէ Սարգսեան և Արտաւազդ Սողոմոնեան Մելիք-Փարսադանեանները յայտնում են իրենց թանգագին

Լեւոն Մելիք-Փարսադանեանի

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ մայիսի 12-ին, երեկ. ժամը 7-ին։ Ամբիծքը մայիսի 14-ին, երեկ. ժամը 7-ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը մայիսի 15-ին, առաւօտ. ժամը 10-ին, իր բնակարանից, Կոջորսկայա, 7, դէպի Վանքի ա. եկեղեցին։ 1—1

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ-ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՖՐԱԿՑԻԱ

ԱԳԻՏԱՑԻՈՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Չորեքշաբթի, մայիսի 14-ին, երեկոյեան ժամը 4 և կէսին, «Ժողովրդի Ձայնի» խմբագրատանը (Гановская, 3)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԸ

կը խօսի

ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ ԵՒ ՆՐԱ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐԸ

նիւթի մասին։ Մուտքը ազատ է ուսանողների, աշակերտների և համակրողների համար։ 1—1

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏ. ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ հաշտարար բաժանմունքների և շրջանների համար հարկաւոր են

հաշտարար դատաւորներ եւ քննիչներ

Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն օր ժ. 9—11 առաւօտ. Գրիբոյեդովսկի փող. № 23, Թիֆլիսում։ 0—8

ՓՆՏՐՈՒՄ Է

Տիգրան Գուլումեանին իր եղբայր Եղիա Գուլումեանը։ Խնդրում է տեղը իմացողները բարի լինեն յայտնելու հետեւեալ հասցէով Сухумъ, Базарная ул. Коф. „Сасунъ", Եղիա Գուլումեանին։ 5—4

ԲԺԻՇԿ

Խ. ԷՅԵՐՋԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Պարիզի Hôtel-Dieu, պրոֆ. Cilbert-ի կլինիկաների, մասնագէտ թոքերի, սրտի, ստամոքսի, լեարդի, աղեքների և երեխայոց հիւանդութիւնների։ Մեթոդիկ բժշկում թոքախտի, պլեվրիթի, բրոնխիթի, անարիւնութեան, լեարդի ուռեցքի, arteriosclerose-ի (շնչերակների կարծրանալ) ամուսնական անկարողութեան (էմբուեթացիա)։ Արհեստ. բժշկում վիտացաւի կերարկութիւն ընթերային մասաժ սրտի հիւանդութեանց համար։ Ընդունելութիւնը առաւօտ. ժամը 10 1, երեկոյեան ժ. 5—7, կիրակի օրերը միայն 10—1։ Հասցէ՝ Միքայէլեան փ. № 41։ 100—27

ԲԺԻՇԿ

Ա. Ա ՏԷՐԵԱՆ

Ներքին եւ երեխաների հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, առաւ. ժամը 10 և կէսից մինչև 12-ը և երեկ. ժամը 5—7-ը։ Զքաւորներին - ձրի։ Сололаки Бебутовская ул., № 26, телефонъ 10—92. 30—2

ԲԺ. ԽԻՐՈՒՐԳ

Գ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԸ

Վերադարձել է Թիֆլիս և վերանորոգել հիւանդների ընդունելութիւնը «Գրանդ-Հոտել» հիւրանոցում, ժամը 6—7 երեկոյեան։ 30—6

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

II

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ

«Մենակ, մոլոր ձէն եմ տալիս,
Ո՞ւր ես, ձէն հանի, Աստուած»...

Իջնում ենք Ջաջուռի բարձունքներից և արագընթաց շարժումով կէս ժամից արդէն կանգնած ենք Ալեքսանդրապոլի նախկին աշխոյժ ու եռուն, իսկ այժմ լուռ ու մեռած կայարանի առջև։ Այստեղ դեռ կենդանի են ու պերճախօս թէ թիւրք տիրապետութեան և թէ անցեալ մեծ պայթիւնի հետքերը։ Անդուռ ու անպատուհան է կայարանի շէնքը, շրջակայքն ամբողջ լի է աւերակներով, հսկայական փոսերով ու քարակոյտերով։ Կայարանում ոչ ոք չկայ։ Նայում եմ շուրջս բեռնակիր գտնելու դիտաւորութեամբ։ Մարդ չկայ։ Անճար եմ, առնում եմ արկղիկս ու ճանապարհ եմ ընկնում։ Քիչ յետոյ մի տան պատի տակից առաջ է գալիս մի տասներեք-տասնչորս տարեկան տղայ. «Ես կը տանեմ եաշիկը, տուր ինձ»... Տալիս եմ։ Սկզբում լուռ ենք երկուսս էլ։

Փողոցները ամբողջովին կորած են սև ցեխի մէջ։ Տեղ-տեղ գոյացել են հսկայական լճեր, որոնց շուրջը հաւաքուած մանրիկ երեխաները թղթէ նաւակներ են բանեցնում։

— Երէկ անձրև եկաւ,— բացատրում է բեռնակիրս։ Քիչ յետոյ աւելացնում է.

— Համա մէկ է. չգար էլ օրա, ամուռը միշտ էլ կայ...

Գնում ենք։ Փողոցները մերթ իջնելով, մերթ բարձրանալով կրում են ամայութեան և «աւերակի» գերագանց անտարբերութեան բոլոր նշանները։

Այստեղ ու այնտեղ արևի տակ նստած են գաղթական կանայք և լուռ ու յոգնած հայեացքներով ճանապարհ են դնում ինձ, օտարականիս։

— Ո՞րտեղից կուգաս, աղբէր ջան,— հարցնում են ինձ առանց հետաքրքրուելու, թէ ինչ պիտի պատասխանեմ։

Մի փողոցի անկիւնում ճանապարհս կտրում է մի մեծ սայլ, որի միջից ինչ-որ անորոշ ձևի առարկաներ են ցցուած։ Մօտենում եմ տեսնելու։

Դիակներ են...

Սարսուռ է անցնում մարմնովս։

Լցուած են նրանք իրար վրայ՝ մեծերն ու փոքրերը։ Ահա երևում է մէկի ոտքը, միւսի կտրուած ձեռքը, մի երրորդի մարմնի տակից քարացած հայեացքով նայում են նուրբ երեխայի լուռ աչքերը... Այնքան շատ են և այնքան անտէր։ Մօտենում է մի կին։ Դիմում է սայլապանին.

— Աղբէր ջան, մէ հատ էլ այս տեղ կայ, տանիս կը...

— Ցետոյ, յետոյ, եղ գալուս կը տանեմ,— պատասխանում է սայլապանը և քշում է եզներին։

Այլևս խօսել չեմ կարող... Գնում ենք լուռ ու ամեն մէկս կղզիացած մեր սեփական մտքերի ու ապրումների վրայ։

Յիշում եմ այն տխկնոջը, որն այնքան հիացած ու զմայլուած խօսում էր մեր երկրի բնութեան գեղեցկութիւնների մասին և չգիտեմ լա՞լ թէ՞ խնդալ։

Մտնում ենք քաղաքի կենտրոնը։

Լռութիւն և ամայութիւն է և այստեղ։

Կեանք չկայ։ Շարժում չկայ։

Մարդիկ չեն երևում։ Խանութները փակ են և դատարկ։ Փողոցներից մէկում կանգնած է մի կառք։ Քնած են նիհար ու կմախքացած ձիերը, քնած է և կառապանը... Դիմացի մայթի վրայ մի փոքրիկ երեխայ չգիտեմ ում համար բարձրաձայն աղաղակում է.

— Թիֆլիսի լրագիր «Ժողովրդի Ձայն», «Աշխատաւոր»...

Աղաղակում է և լռում։

Մօտենում է ինձ։

— Աղա, գնիր «Ժողովրդի Ձայն»։

Ժպտում եմ. «Ես կարդացել եմ»։ Չի հաւատում։ Չէ՞ որ թերթը նոր է ստացուել, ես ինչպէս կարող եմ կարդացած լինել։

Ինչքան փոխուել է քաղաքը։ Ինչքան վիշտ ու ցաւ է կրել... Կարծես, մեռած քաղաք լինի... Ե՞րբ պիտի կենդանանայ։ Ուզում եմ կանգնել կենտրոնում, բարձր ձայնով աղաղակել, գոչել՝ «Շարժուեցէք, կենդանացէք, մոռացէք ձեր ցաւերը»... բայց չես հաւատում ոչ քեզ, ոչ շրջապատիդ։

Եւ այս բոլորը տեսաւ «Հայի Աստուածն» ու լուռ մնաց, համբերեց... Եւ մտածում եմ. այստեղ չորս-հինգ օրից յետոյ պիտի կայանան քաղաքային ընտրութիւնները, պիտի տեղի ունենայ կուսակցական պայքար... Մի՞թէ հնարաւոր է։ Մի՞թէ կը շարժուի այս ժողովուրդը, որն այսօր ոչ մի բանով չի հետաքրքրւում, իսկ «կուսակցութիւն» ասած բառը լսելիս դողում է, որովհետև այն համարում է «Դաշնակցութիւն» բառին հոմանիշ մի հասկացողութիւն, իսկ դաշնակցութիւնից անվիճելիօրէն յետ է քաշուել։

— Մեզի հաց տուէք, մեր տունը շինէք, մեզի մեր երկիրը ետ դարձրէք, մեզի կարգ ու կանոն տուէք... Մենք կուսակցութիւն չենք հասկնար։ Վով որ տայ, անոր էլ ձէն կուտանք։ Պրծաւ-գնաց...

— Այո, պրծաւ-գնաց... «Վով որ տայ, անոր էլ ձէն կուտանք»... Բայց պիտի ձէն տաք, որ անոնք էլ գան...

Լուռ են ու անտարբեր։ Այդքանը հասկանալու համար պիտի մի քիչ մտածել, բայց մտածելու ցանկութիւն անգամ չկայ։

Գիշերը սենեակումս մենակ նըստած, վերյիշում եմ օրուայ տպաւորութիւններն ու մտածում. արդեօք ե՞րբ պիտի լինի այն ուժը, որ հնարաւորութիւն ունենայ կենդանի հոգի ներշնչելու այս մեռած ու անշնչացած մարմնի մէջ։ Եւ արդեօք ե՞րբ է գալու այդ ուժը։

Մօտենում եմ պատուհանին, նայում եմ փողոց։ Մութ է ու խաւար։ Լոյս չկայ։ Անցուդարձ չկայ։ Վերևում փայլում են մենակ ու անզօր աստղերը, ներքևում քնած է բազմաչարչար քաղաքը։

«Ե՞րբ պիտի գայ իսկական օրը» —յիշում եմ ռուս քննադատ Դոբրոլիւբովի խօսքերն ու պատասխան չեմ գտնում։

Ընկերս մտնում է սենեակս։ Նա նայում է աչքերիս և հասկանում է մտքերիս անուրախ շարանը...

— Էհ, բան չկայ... Շատ ենք տեսել այսպէս օրեր... Էլի յարութիւն կառնենք... Գնանք թէյ խմենք...

Իջնում ենք ցած թէյ խմելու, իսկ մտքումս անդադար կրկնում եմ. «Մեզի հաց է հարկաւոր... Վով որ տայ, անոր էլ ձէն կուտանք... Պրծաւ-գնաց»...

Որքան ճիշտ է, այնպէս չէ՞»...

Տիգրան Հախումեան

Ալեքսանդրապոլ

1 մայիսի, 1919.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՅԼԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ

Սոցիալիստական «գիշատիչների» օրգան «Աշխատաւորը» № 85 անբաւականութիւն է յայտնում այն անտարբերութեան առթիւ, որ ցոյց է տալի հայկական կառավարութիւնը դէպի հայ ինտելիգենցիան, որ օտար երկրներից վաղ յոյսերով և հայրենիքին ծառայելու անկեղծ ցանկութեամբ լցուած՝ խմբերով դիմում է դէպի վերածնուող հայրենիքը, սակայն այդտեղ նա հանդիպում է այնպիսի անբարեհաճ վերաբերմունքի, որ նա՝ ինտելիգենցիան ստիպուած է լինում դարձեալ իր բարգը որոնել օտար երկնքի տակ։

Սրանց հասած դառն փորձանքից խրտնուած՝ ուրիշներն էլ չեն կամենում թողնել իրենց ունեցած պաշտօնները և գնալ հայրենիք։

«Ռուսական ցարիզմի ամենավատ կողմերից մէկը իբրև ժառանգութիւն անցել է և մեր պետական ղեկավար շրջաններին, թունաւորելով ու նեխելով մեր հասարակական մթնոլորտը. դա պրոտեկցիայի սիստեմն է, որ առատօրէն կիրառւում է մեր կեանքի մէջ։ Մաշել այս կամ այն հասարակական, պետական կուսակցական գործչի դուռը, պրոտեկցիաներ, յանձնարարականներ խնդրելու համար—սովորական երևոյթ է դառել մեր իրականութեան մէջ։ Այս անվայել ու անպատուաբեր, չհամապատասխանող ոչ դեմոկրատիայի էութեանը և ինդիւիդուալ պատուաւորութեանը՝ սիստեմին պէտք է միանգամ ընդմիշտ վերջ տալ»։

Ինչ ասել կուզի, որ լրագրի պահանջը միանգամայն իրաւացի է և դժուար թէ գտնուի մի խելքը գըլ-

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა

խին մարգ, որ չհամաձայնի նրա հետ, սակայն մի հարց տան[...] ձվ մտքից պրոտեկցիայի [...] մը մեր հայ իրականութեան։

Դեռ եւս 1905 թուից [...] Դաշնակցութիւնը շեղուելով [...]կական ծրագրից՝ նպատակ [...] հայկական կեանքում «Դաշնակցականիզացիա» մտցնել, հենց այդ ժամանակից նա ձգտել է բոլոր հայկական հիմնարկութիւնները հեղեղել դաշնակցական քաջերով, որպէսզի դրանց միջոցով մի միացեալ դաշնակցական ֆրոնտ ստեղծուի, ուր կարողանային լցուել «Աշխարհի տէր Դաշնակցութեան պանծալի քաջերը»։

Ինչպէս հեռուն գնանք, վերցնենք հենց Թիֆլիսը. քանի քանի հիմնարկութիւններ կան, ուր դաշնակցականները տէր են դրել և այստեղ չէք գտնի ոչ մի անկուսակցական կամ ուրիշ կուսակցութեան պատկանող անհատի։

Նոյն բանը տեղի է ունենում և ուրիշ հայաբնակ վայրերում։ Մի քանի վայրերում նոյնիսկ բանն այնտեղ է հասել, որ եկեղեցու տիրացուները, ժամկոչներն ու երեսփոխներն էլ ընտրւում են դաշնակցականներից.

«Դաշնակցականիզացիայի» սիստեմը հայ ազգի մէջ մի պառակտում է դարձել, նա բաժանել է հայ ազգը երկու մասերի, երկու կաստաների, որոնցից մէկն իրեն համարում է իշխող, իսկ միւսին համարում է հպատակ։ Իշխողը դաշնակցականներն են, իսկ հպատակները մնացած հայութիւնն է։

Դաշնակցականների բռնած գիծը հենց «Աշխատաւորի» նկարագրած նախկին ռուսական ցարիզմն է, որից նա ժառանգել է պրոտեկցիայի սիստեմը, բիւրոկրատական անհեթեթութիւնը դէպի այլազգիները (ներկայ դէպքում դէպի ոչ-դաշնակցականները), ալիս ամեն տեսակ ազատ կարգեր կաշկանդող մաուզերիզմը և սոցիալիստ-գիշատիչների օրգանն է զուր է պատեհապատ կոչում, սրա-նրա օձիքից ընկնում ու ձեռք[...] կուսակցականութեան մէջ։

Դաշնակցութեան կողմից սերմանուած այս սիստեմը մեր հայկական կեանքում ստեղծել է մի այնպիսի զզուելի վիճակ, որպիսին գոյութիւն ունէր մահմեդական երկրներում «ուղղափառների» (մուսուլմանների) և «գեաւուրների» մէջ։

Եւ մի ամերիկեան թերթ սրանից մի երկու տարի առաջ ի զուր չէր հաւաստացնում, թէ Դաշնակցութիւնն ու մահմեդականութիւնը միեւնոյն վարդապետութիւններն են։ Եւ իրօք, ինչպէս մահմեդականութիւնն է դարերի ընթացքում ձգտել սրի միջոցով տարածել իր վարդապետութիւնը, այնպէս էլ Դաշնակցութիւնն է մաուզերի միջոցով ձգտում տարածել իր «ուա-մունքը», և ինչպէս «ուղղափառի» և «գեաւուրի» մէջ անջրպետը վերանում է, երբ վերջինը խոստովանում է «Լա իլահի իլ ալլահ Մահամադ ռասուլ ալլահ», այնպէս էլ դաշնակցականի դէպի ոչ դաշնակցականը տածած ատելութիւնը վերջ է տրւում, երբ վերջինը խոստովանում է, որ «աշխարհի տէրը դաշնակցութիւնն է և սուրբ պանծալի քաջեր»։

Այս դաշնակցականի և ոչ-դաշնակցականի մէջ եղած այս անտագոնիզմն է, որ հայ ինտելիգենցիայի համար ստեղծել է այն ցաւալի դրութիւնը, որ նա հայրենիքում ընդունելութիւն չէ գտնում, անկեղծ գիտութիւնով գնում է այնտեղ և այնտեղից հեռանում է հիասթափուած։

Եւ այս բոլորից յետոյ շատ կոմիքական է երեւում «Աշխատաւորի» վերոգրեալ տաղերգուն և դա ակամայ յիշեցնում է Կռիլովի կապիկին, որ հայելու մէջ տեսնելով իր այլանդակ դէմքը սարսափահար է լինում և ասում, թէ նա վշտահար կը լինէր, եթէ այդպիսի դէմք ունենար։

Եւ մենք իրաւամբ կասենք «Աշխատաւորին»։

Чѣмъ кумушекъ считать трудиться,
Не лучше-ль на себя, кума оборотиться.

Ե. Մ. Ք.

ՄԱՄՈՒԼ

«Բորբա»-ն խօսելով Անգլիական զօրքերի Կովկասից հեռանալու մասին, ցոյց է տալիս ջերմ վերաբերմունք դէպի Բրիտանական պետութիւնը։ Լրագիրը գրում է.

Յետ նայելով մեր հանրապետութեան և Մեծ Բրիտանիայի վեց ամսուայ փոխ-յարաբերութեան պատմութեան վրայ, մենք կարող ենք ապացուցել, որ այդ փոխ-յարաբերութիւնների որպէս հիմք մի կողմից ծառայում էր այն, որ Վրաստանը Մեծ Բրիտանիայի Կովկասում ունեցած իրական շահերը պաշտպանելով, պատրաստ էր օժանդակել, որ այդ շահերը իրականանան, իսկ միւս կողմից, որ Անգլիայի ներկայացուցիչները պէտք է ճանաչէին Վրաստանի ինքնուրոյն գոյութիւնը և նրա ներքին գործերի լիակատար ազատութիւնը։ Այդ վեց ամսուայ ընթացքում թէև չնչին դէպքեր են եղել բրիտանական հրամանատարութեան և Վրաստանի հանրապետութեան մէջ այս կամ այն մասնաւոր հարցի վերաբերութեամբ, բայց ընդհանուր և ամբողջ հարցերի վերաբերութեամբ, ի նկատի ունենալով երկու կողմի շահերը, միշտ հնարաւոր էր լինում գտնել մի ընդհանուր լեզու և հաշտ գործելակերպ։

Դաշնակից պետութիւնների մէջ Անգլիան առաջինն էր, որի կառավարութիւնը հանդիսաւոր կերպով և որոշ կերպով իր համակրութիւնը ցոյց տուեց դէպի Վրաստանի անկախութիւնը և պաշտօնապէս խոստում տուեց պաշտպանել մեր հանրապետութեան անկախութիւնը։ Եւ Անդրկովկասի բրիտանական հրամանատարութիւնը, իր ընդհանուր քաղաքականութեամբ դէպի մեր հանրապետութիւնը միշտ մնում էր Մեծ Բրիտանիայի կառավարութեան այդ յայտարարութեան հողի վրայ։

Իսկ այն ժամանակ ինչ են նշանակում վերջին Սահմանադիր Ժողովում տեղի ունեցած ճառախօսութիւնները...

մանի ճակատում բոլշեւիկներին լուրջ հարուած են հասցրել։

Խորհրդային զօրքերը մեծ կորուստներ են ունեցել և շտապով նահանջում են դէպի հարաւ։

Գ. ԵՆԳԻԲԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Մեզ հաղորդում են, որ Երեւանում վախճանուել է պարլամենտի նախկին անդամ, երդուեալ հաւատարմատար Գաբրիէլ Ենգիբարեանը։

ՂԱՐԱԲԱՂՈՒՄ

Ղարաբաղին վերաբերեալ մի շարք կարեւոր հարցեր վճռելու համար՝ գեն. Թոմսոնը խնդրել էր Հայաստանի կառավարութիւնից Շուշի ուղարկել իր յատուկ ներկայացուցչին։

Առաջիկայ բանակցութիւնների մէջ, հաւանական է, մասնակցութիւն կունենայ Ադրբէջանի նախագահ Ուսուբբէկովը։ Հայաստանի լիազօրը մայիսի 9-ին Թիֆլիսի վրայով անցաւ դէպի Շուշի։

ԳԵՆ. ՇԱՏԼՎՈՐԹԻ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ՂԱՐԱԲԱՂ

Բագուի Դաշնակից զօրքերի հրամանատար գեներալ Շատելվորթը մեկնում է Ղարաբաղ։

Ադրբէջանի լեռնային հանրապետութեան դիւանագիտական ներկայացուցչի պաշտօնական հերքումը.

Բագուի լրագիրներում վերջին ժամանակներս տեղեկութիւններ տպուեցան այն մասին, իբր թէ լեռնային հանրապետութեան մէջ յեղաշրջում է կատարուել և այնտեղ հաստատուել է խորհրդային իշխանութիւն։

Այդ լուրի մասին մանաւանդ շատ աղմուկ հանեց «Նարոդ» թերթը, որը ամբողջ երեք սիւնակ նուիրեց «Լեռնական հանրապետութիւնը մինչև յեղաշրջումը» վերնագիրը կրող յօդուածով։ Երկաթուղային գործադուլի և հեռագրի անգործունէութեան պատճառով ոչ մի յարաբերութիւն չունենալով իմ կառավարութեան հետ, դիւանագիտական ներկա յայտարարութիւնը վերապահ էր թւում այդ սենսացիոն լուրերի վերաբերութեամբ։ Մայիսի 8-ին Պետրովսկից եկող շոգենաւով ստացուած են կառավարական հաղորդագրութիւններ, որոնց հիման վրայ ես վճռականապէս [...] այն բոլոր [...] լուրերը, որոնք [...] տարածուել են։

Դիւան. Ներկ. Բ. Մալլաչի-ն

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՎՐԱՑ ՀԵՌԱԳՐԱԿ. ԳՈՐԾ.)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴ.

Գերմանացիների բողոքը

Գերմանացիք բողոքի յուշագիր ներկայացրին խաղաղարար պայմանագրի դէմ։ Դաշնակիցները պատասխանեցին, թէ ի նկատի են ունեցել զինադադար կնքելու պայմանները. Նրանք չեն թոյլ տայ որեւէ առարկութիւն պայմանագրի էութեան դէմ, բայց կընդունեն ամեն տեսակ օգտակար յայտարարութիւն։ Գերմանական Վերսալի պատուիրակները խորասուզուած են գործերի մէջ։ Նրանցից շատերը զանազան պատճառներով յանձնւում են Վէյմար և վերադառնում։

Հնդկաստանի դրութիւնը

Հնդկաստանի Մեծ Բրիտանիայի իշխանութիւնները յայտնում են.— «Հնդկաստանի մեր դրութիւնը երբէք այնքան ամուր չի եղել, որքան ներկայումս, որովհետեւ պատերազմը մի ընդհանուր կապ հաստատեց ամենի լուսաւորուած հնդկացիների հետ, որպիսին առաջ չէր նկատւում»։

Պետրոգրադում

Հակա-բոլշեւիկ ռուս զօրքերը մօտենում են Պետրոգրադին։

Պայմանագրի շուրջը

Գերմանական պատուիրակները, հաւանական է, Բեռլին կը վերադառնան թողնելով Վերսալում մի քանի մարդ։ Նրանք աւելի լաւ կը համարեն հրաժարական տալ քան թէ ստորագրել պայմանագիրը։ Պատուիրակների մի մասը կարծում է, որ կարելի է զիջումներ խնդրել, բայց հազիւ թէ բանակցութիւնները, յաջող դէպքում, վերջանան յունիսի վերջին։ Նախ որ գերմանական կառավարութիւնը չի կարող տանել խաղաղարար պայմանագիրը, այլ հրաժարական կը տայ եթէ պայմանագիրը չփոխուի, երկրորդ՝ նոր կառավարութիւնը կարող էր ստորագրել պայմանագիրը ժողովրդի համաձայնութեամբ, բայց դժուար թէ այդ կատարուի։

Պայմանագիրը պէտք է համաձայն լինի Վիլսոնի սկզբունքներին, այդ պատճառով զինադադարի ստորագրութիւնը օրէնքի ժխտում կը լինի. Նրանք հիմնուած են Վիլսոնի յայտագրի վրայ։

Աւստրիան հրաժարւում է միութիւնից

ԼԻՈՆ, 10 մայիսի։ Բազելի հաղորդակցութեան համաձայն, Աւստրիայի և Գերմանիայի միութեան հարցը վերջացած է. Աւստրիան հրաժարւում է։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԷՔՍ-ՇԱՀԻ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

ՕԴԷՍՍԱ, 24 ապրիլի.—Օդեսսայում ապրող պարսից նախկին շահը բոլշեւիկների մօտենալու ժամանակ շտապով փախաւ դէպի Կ. Պոլիս, թողնելով իր ամբողջ գոյքը։

ՏՊԱՐԱՆՆԵՐԻ ՓԱԿՈՒՄԸ

Բագուի մէջ կնքուած են բոլոր տպարանները՝ բացառութեամբ կառավարական տպարանների։

ՏԽԻԼԵՆԿՈՆ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ

Թիֆլիսում տեղեկութիւն է ստացուած, որ բոլշեւիկների հետապնդումներից խուսափելով Բաթում է հասել ռուսական գումարտակի նախկին անդամ, յայտնի երգահան հաւատարմատար Տխիլենկոն։

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒՍԻՍՈՒՄ

Արխանգելսկից հաղորդում են Լոնդոնի լրագրներին, որ բրիտանական զօրքերը Մուր-

ԲՆԱՋՆՋՈՒՈՂ ԳԻՒՂԱՑՈՒԹԻ.

Վրաստանի Հայոց Ազգային Խորհրդի անդամ Արամ Տէր-Գրիգորեանց, որ ուղարկուել էր Ախալքալաք և Ախալցխա իբրև նոյն Խորհրդի ներկայացուցիչ, ապրիլի 9-ին և 20-ին ներկայացրել է Հայաստանի Հանրապետութեան խնամատարութեան նախարարի ներկայացուցիչ Դ. Դաւիթխանեանին, Վրահայ Ազգային Խորհրդի Գործադիր Մարմին և Ախալքալաքի Հայրենակցութեան վարչութեանը երկու զեկուցագիր Ախալքալաքի հայրենիք վերադարձած ազգաբնակութեան վիճակի և հնարաւոր օգնութեան մասին, որոնց էական կէտերը հետեւեալն են.—

Ախալքալաքի գաւառի իր տեղը վերադարձած ազգաբնակութիւնը, թւով 42,200 հոգի, մատնուած է վերջնական բնաջնջման, եթէ օգնութեան ձեւերը մնան նոյնը, ինչ որ եղել են մինչև այժմ։

Ա) Այս, 1919 թուի ցանքսի ժամանակն անցնում է արդէն եթէ երկու շաբաթուայ ընթացքում ախալքալաքցին ցանքս չանէ՝ այլեւս ուշ կը լինի, իսկ երկու շաբթում անվիճելիօրէն անհնարին է նրան սերմացու հասցնել։ Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական Ընկերութիւնը Վրահայ Ազգային Խորհրդին և Հայոց Կառավարութեանը ներկայացրած զեկուցագրով ամեն մի շնչի համար սերմացուի քանակը որոշում է 10 փութ, ուրեմն 42,200 հոգու համար 422,000 փութ։ Ցորենը հաշուելով 170 ռ. և գարին 110 ռ. և տեղափոխութիւնը Թիֆլիսից Ախալքալաք փթին 30 ռ., կը ստանանք ցորենի համար փթի արժէքը 200 ռ. և գարու համար՝ 140 ռ. Ախալքալաքում՝ ներկայումս հենց այդ գնով էլ ծախւում է հացահատիկը Ախալքալաքում։ Եթէ հարկաւոր սերմացուի կէսը հաշուենք ցորեն և կէսը գարի՝ միջին թիւը կը ստանանք 170 ռ., իսկ Գիւղատնտեսական Ընկերութեան ցոյց տուած 422,000 փթի համար 71,740,000 ռ.։ Սերմացուի համար Ախալքալաքի գիւղացուն չի կարող տրամադրել այս գումարի մինչև իսկ կէսը ոչ Հայոց Կառավարութիւնը, ոչ Վրահայ Ազգային Խորհուրդը և ոչ էլ Վրաց կառավարութիւնը։ Սակայն՝ եթէ ենթադրենք անգամ թէ այդ գումարը կայ մեր տրամադրութեան տակ՝ այնուամենայնիւ շուկայում չկայ այդ քանակութեամբ հացահատիկ և եղած դէպքում էլ տեխնիկապէս անհնարին է երկու շաբթում Ախալքալաք հասցնել։ Իսկ եթէ ուշադրութեան առնենք նաև այն սպեցիֆիկ հանգամանքը, որ Ախալքալաքում դրսից բերուած սերմը լաւ չի բուսնում, կամ բոլորովին չի բուսնում, անխուսափելիօրէն պիտի համաձայնենք, որ այս գաւառի ցանքսի խնդիրը անյուսալի վիճակի մէջ է։ Հնարաւոր է և հաւանական, որ իրենց գիւղացիք հարեւան թիւրքերից և չզաղթած հայ կաթոլիկներից ձեռք բերեն ծանօթութեամբ, բարեկամութեամբ և այլ միջոցներով ամենալաւ դէպքում 5—6 հազար փութ սերմացու, բայց այդ հանգամանքն էլ, եթէ մինչև իսկ տեղի ունենայ՝ չի կարող փոխել մասսայական ընդհանուր պատկերը։ Նոյնպէս և Հայոց Կառավարութեան ուղարկած մէկ միլիոն ռուբլին յիշեալ պատճառներով հարկաւ ոչ մի փոփոխութիւն չպէտք է մտցնէ գաւառում։

Ուստի պէտք է թողնել անհեթեթ յոյսերն ու պատրանքները, և Ախալքալաքի ժրաջան գիւղացուն վերջնական բնաջնջումից փրկելու համար աւելի ռէալ հողի վրայ կանգնել։ Իմ կարծիքով ներկայ անելանելի պայմաններում միակ ռէալ և իրագործելի միջոցը թւում է կորեկի և կարտոֆիլի մշակումը։

Կորեկը ունի հետեւեալ յատկութիւնները և առաւելութիւնները մատչելիութեան տեսակէտից.

1) Կորեկն իր յատկութիւններով իբրև սննդի միջոց, թէև ցորենից և գարուց ստոր է, բայց եգիպտացորենից բարձր է։

2) Կորեկը հասնում է ցանելու օրից յետոյ 45—60 օրում, մինչդեռ գարին և ցորենը Ախալքալաքում պահանջում են 105—120 օր։

3) Ախալքալաքում ցորենն ու գարին տալիս են միջին թւով 1-ին 4, իսկ կորեկը ամենաքիչը՝ 1-ին 30 (մի քանի մասնագէտ գիւղատնտեսների կարծիքով 1—50)։

4) Ցորենն ու գարին ցրտից մրսում են, իսկ կորեկը չի մրսում։

5) Երաշտն ու անձրեւային եղանակը կորեկի ցանքսի վրայ գրեթէ ոչ մի բացասական ազդեցութիւն չեն թողնում։

6) Երկու շաբաթ առաջ կորեկն Ադրբէջանում (Ուջարի կայարանում) արժէր 66 ռ. փութը, մինչդեռ, ինչպէս տեսանք վերևը, գարին և ցորենը միջին թւով արժեն Ախալքալաքում 170 ռ.։ Եթէ կորեկի տեղափոխութեան ծախսը Ադրբէջանից մինչև Թիֆլիս հաշուենք 4 ռ. և Թիֆլիսից Ախալքալաք՝ 30 ռ. փթին, կունենանք Ախալքալաքում փութը 100 ռ. կորեկ։ Ընդունելով որ ամեն մի շնչին ուտելիքի համար հարկաւոր է 1 և կէս փութ կորեկ (1 փութ ցորենի և գարու փոխարէն) ամսական, և 18 փութ տարեկան, նաև չորս փութ ամեն մի շնչին հետեւեալ տարուայ սերմացուի և այլ պէտքերի (փոխանակութեան և այլն) համար, ամեն մի շնչին այս տարուայ (1919 թուի) վերջին պէտք է տանք 22 փութ կորեկ կամ ամբողջ 42,200 ազգաբնակութեանը՝ 925,000 փութ— կլոր թւով՝ 900,000 փութ. կորեկի այս քանակը ստանալու համար մենք ոչ ուշ քան յառաջիկայ մայիսի 15—25-ը պէտք է բաժանենք Ախալքալաքի գիւղացութեանը 30,000 փութ սերմացու, որը մէկին երեսուն տալով, կբերի պահանջուող 900,000 փութը։ 30,000 սերմացու կորեկը Ախալքալաքում կը նստի մեզ վրայ, ինչպէս տեսանք վերևը՝ 3,000,000 ռ. (փութը 100 ռուբլի տեղափոխութեամբ)։ 3,000,000 ռուբլին կորեկը բաւարարելու այլ միջոցների արժէքի հետ համեմատած (71,740,000 ռ.) մի չնչին գումար է, և որ գլխաւորն է՝ հեշտ տրամադրելի։

Այսպիսով կորեկի մշակութեան կիրառումը ռեալ միջոց է, որովհետև 3,000,000 կարող ենք ունենալ և մինչև մայիսի 25-ը կամ 46 օր, այսինքն՝ այնքան ժամանակ, որի ընթացքում փաստօրէն կարող ենք ձեռք բերել 30,000 փութ կորեկ, հասցնել Ախալքալաք եւ բաժանել ազգաբնակութեանը։

Բ) Կարտոֆիլը պէտք է փոխարինէ ախալքալաքցու համար հացին, պանրին, մածնին և կաթին, որոնց նա սովոր է։ Ամեն մի շնչին ամսական կէս փութ էլ կարտոֆիլ տալով՝ 42,000 հոգուն կը հարկաւորուէր տարեկան 252,000 փ., որպիսի քանակութիւն ստանալու համար, այժմ մենք պէտք է տանք 36,000 փութ սերմացու կարտոֆիլ, որի փութը 50 ռ. հաշուելով (Ախալցխայում արժէր ապրիլի 6-ին 28 35 ռ. փութը) Ախալցխայից—Ախալքալաք տեղափոխութեան ծախսը հետը կը հարկաւորուէր 1,800,000 ռ.։

Գ) Աւելի ձեռնտու և անհամեմատ հեշտ իրագործելի է ստանալ հարեւան Ջիլբից և Ազբաքայից հաց՝ շաքարի, մանուֆակտուրայի, բրնձի և նաւթի փոխանակութեամբ։

Դ) Եթէ կարողացանք ստանալ ամերիկացիներից սպիտակ ալիւր՝ հեշտ իրագործելի է նաև այդ ալիւրը սերմացուի և տեղական ալիւրի հետ փոխանակել կրկնապատիկն և եռապատիկն ստանալով։

Այսպիսով 4,800,000 ռուբլով, կամ կլորացած թւով 500,000 ռ. ծախսելով գործադրութեան իմ առաջարկած եղանակով անվիճելիօրէն կը կարողանանք Ախալքալաքի բանիմաց, ջանասէր և օրինակելի երկրագործ 42 հազար ժողովրդին այլ պայմաններում անխուսափելի սովի ճանկերից ազատել։

Եթէ ապագայի հարցը տանելի կերպով լուծել կարելի կը լինի իմ վերոյիշեալ ծրագրով, նոյնքան կարեւոր ու անհրաժեշտ է ապրեցնել ախալքալաքցուն մինչև նոր հունձը—օգոստոս ամիսը։

Այդ նպատակով անհրաժեշտ է՝

1) Աչքի առաջ ունենալով ազգաբնակութեան կիսահիւանդ դրութիւնը և հիւծուածութիւնը՝ անհրաժեշտ է ամեն մի շնչին տալ ամենաքիչն 50 ֆունտ ալիւր ամսական, կամ օրական երկու և կէս ֆ. հաց, որ 42 հազար հոգուն կը կազմէ երեք ամսուայ համար 157,500 փ. կամ կլոր թւով 160,000 փ. ալիւր։ Այս ալիւրը պէտք է ստանալ Դաշնակից պետութիւններից, որովհետեւ այլ միջոց եւ հնարաւորութիւն չկայ։

2) Անտանելի ծանր է որբերի վիճակը։ Անհրաժեշտ է Ախալքալաքում ամենայն շտապողականութեամբ բաց անել որբանոց առաջին հերթին 2000 որբի համար։ Որբ

ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Միք. Արամեանը գերուած.— Մայիսի 12-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, պ. Միք. Արամեանը իր տանից դուրս է եկել Արտիստական թատրոն գնալու համար։ Նրա բնակարանից դուրս գալուն պէս Լերմոնտովսկայա և Սերգէևսկայա փողոցների անկիւնում գտնուող պանդոկից յայտնուել են երեք անյայտ անձինք և գերել նրան, և նստեցնելով այնտեղ կանգնած № 19 աւտոմոբիլը՝ անյայտացել են անորոշ ուղղութեամբ։ Ձերբակալուած է շոֆերը, որը հրաժարուել է որեւէ ցուցմունք տալու, և իրեն մասնակից չէ համարել Արամեանի գերութեան մէջ։ Արամեանի տեղը դեռևս յայտնի չէ։

◆ Արտաքսում Վրաստանի սահմաններից.— Ներքին գործերի մինիստրի կարգադրութեամբ կ. Մ. Դոբրոնջին՝ որպէս պետութեան և հասարակութեան անդորրութեան համար վտանգաւոր անձն, արտաքսւում է Վրաստանի սահմաններից։ Արտաքսւում են նաև կ. Մ. Տրոցկին և կ. Զ. Ռուխլին որպէս վտանգաւոր անձնաւորութիւններ։

◆ Ակումբներում.— Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը որոշել է յարգել ակումբների խորհրդի յարուցած միջնորդութիւնը և թոյլ է տուել ակումբները բաց թողնել մինչև գիշերուայ ժամը 1-ը։

◆ Ալիւր Թիֆլիսի քաղաքացիներ-

րի համար.—Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան անդամների տուած տեղեկութեան համաձայն, մօտ օրերս Հիւսիսային Կովկասից 30 վագոն ալիւր է բերուելու. բացի այդ վարչութիւնը բանակցութիւններ է վարում Ադրբէջանի կառավարութեան հետ և յոյս ունի այնտեղից եւս 50 վագոն ալիւր ստանալ։

◆ Նաւթ.—Բագուից նաւթի հոսումը Թիֆլիս՝ կանգ է առել, որի առթիւ հեղուկ վառելանիւթ մատակարարող բիւրոն արտակարգ ժողով գումարեց։ Ժողովում բիւրոյի նախագահ ինժ. Մ. Ա. Օզանեզովի տուած զեկուցումից երևաց, որ 504,000 փ. նաւթ կայ երկաթուղային և այլ պահեստներում, որը կը բաւականանայ միայն 18 օր։ Որովհետև յայտնի չէ, թէ կըսկսուի՞ նաւթի ներհոսումը Թիֆլիս, բիւրոն որոշեց 6 օր սպասելուց յետոյ, նորից արտակարգ ժողով գումարել քննելու ազգաբնակութեանը բաշխուող նաւթի քանակը պակասեցնելու խնդիրը։

◆ Ռուսաց համագումար.—Ռուսաց Ազգային Խորհուրդը յունիսի 1-ին Անդրկովկասի ռուս քաղաքացիներին հրաւիրում է 2-րդ համագումար, ուր լինելու է նաև Խորհրդի ընտրութիւն, որը կատարուելու է ուղղակի, ընդհանուր, հաւասար և գաղտնի քուէարկութեամբ։ Քաղաքի ազգաբնակութիւնը 1000 հոգուն ընտրել է մի ներկայացուցիչ, իսկ գիւղինը՝ 500-ը 1 ներկայացուցիչ։

◆ Անդրկովկասեան համալսարանում.—Կիրակի, մայիսի 11-ին կայացաւ Անդրկովկասեան համալսարանի խորհրդի նիստը, որտեղ զեկուցուեց, որ Հայաստանի հանրապետութիւնը մերժել է 1 միլիոն ռուբլի յատկացնել Անդրկովկասեան համալսարանին, որովհետև հայոց կառավարութիւնը Երևանում հիմնելու է իր համալսարանը և այդ նպատակին յատկացրել է 5 միլիոն ռուբլի։ Պրոֆ. Ռազումովսկուն համալսարանի ռեկտոր վերընտրելու խնդիրը յետաձգուել է։

◆ Ամենօրեայ գնացք Ալեքսանդրապոլից Կարս.—Մայիսի 6-ից Ալեքսանդրապոլի և Կարսի միջև գնացքների ամենօրեայ երթևեկութիւն է հաստատուել։ № 3 գնացքը դուրս է գալիս Ալեքսանդրապոլից առաւօտեան 7 ժամ 20 րոպէին, Կարս է հասնում 12 ժամ 30 րոպէին և այնտեղ կանգ է առնում 1 ժամ 50 րոպէ։ № 4-դ գնացքը դուրս է գալիս Կարսից 14 ժ. 20 ր., հասնում է Ալեքսանդրապոլ՝ 18 ժ. 30 ր.։

◆ Համագումար.—Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի օգնական Ծինցաձէն առաջարկել է բոլոր գիմնազիաներին ուղարկել իրենց ժողովրդական կրթութեան ներկայացուցիչներին՝ մասնակցելու մայիսի 31-ին կայանալիք համագումարին, ուր քննուելու է ընդհանուր, պարտադիր, տարրական ձրի դպրոցներ բանալու խնդիրը։

◆ Դեղորայք Թիֆլիսի համար.—Թիֆլիսի քաղաքային բժշկա-սանիտարական մասի անսուչ Շ. Միքելաձէն քաղաքային վարչութիւնից թոյլտուութիւն է խնդրել քաղաքի դեղատների համար Վրաստանի Կարմիր Խաչի միջոցով արտասահմանից դեղորայք ու վիրակապական նիւթեր բերել տալ։ Վարչութիւնը այդ նպատակի համար Կարմիր Խաչի տրամադրութեան տակ է դրել հարկաւոր գումարը։

◆ Մաքսատան փոխադրումը.—Երթևեկութեան պետ Գ. Լ. Արեշով, որ այժմ գտնւում է Բաթումում, կարգադրել է մաքսատունը Նաթանների կայարանից փոխադրել Բաթում։

◆ Անցաթղթերի վերացումը.—Գաղթականական Կենտրոնական Կոմիտէն յայտնել է Ռուսաց Ազգային Խորհրդին, որ Հայաստան մեկնողների համար թոյլտուութիւն այլևս պէտք չէ ստանալ։

◆ Հրաժարուած կառավարիչ.—Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան պարենաւորիչ բաժանմունքի կառավարիչ Թ. Ռուխաձէն դիմել է քաղաքային վարչութեանը՝ արձակել իրեն պաշտօնից։

◆ Միխայէլեան հիւանդանոցի գլխաւոր բժիշկը.—Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոցի գլխաւոր բժշկի պաշտօնը յանձնուած է բժ. Վերուլաձէին։

◆ Քաղաքի միլիցիայի նոր պետ.—Թիֆլիսի քաղաքի միլիցիայի պետ է նշանակուած ներքին գործերի մինիստրութեան կից եղած յատուկ զօրամասի պետի օգնական Գ. Գաչալիձէն։

◆ Իւղ.—Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը թոյլատրել է պարենաւորիչ բաժանմունքին պարենաւորման կենտրոնական խորհրդից 1000 փութ իւղ գնել փութը 400 ռ. այն պայմանով, որ իւղը ազգաբնակութեանը ծախուի փութը 460 ռ. ոչ աւել։

◆ Կողոպուտ.—Մայիսի 10-ին, առաւօտեան ժամը 7-ին Անանուր կայարանում 13 անյայտ չարագործներ յարձակուել են Ամերիկեան Կարմիր Խաչի Ընկերութեան աւտոմոբիլի վրայ, ուր նստած են եղել ամերիկական քննութական միսիայի երկու անդամներ և Փասանաուր կայարանի հրամանատարը։ Չարագործները կողոպտել են թէ մարդկանց և թէ աւտոմոբիլի միջի իրերը։ Այդ ժամանակ Թիֆլիսի կողմից ճանապարհի վրայ երևում են 3 սայլեր, վրան ռուսներ կանանց ու երեխաների հետ. չարագործները կողոպտում են նաև նրանց, ապա անյայտանում։ Փասանաուրի հրամանատարը կանգ է առել Դուշեթում և միջոցներ է ձեռք առել չարագործներին ձերբակալելու համար։

◆ Հասարակական ակումբ.—Շաբաթ, մայիսի 10-ին, Անդրկովկասի համալսարանի դահլիճում, վրաց յայտնի գրող Ի. Գ. Նակաշիձէն դասախօսութիւն կարդաց Ժողովուրդների լեզուն նիւթի մասին։ Նոյն տեղ, հետագայ շաբաթ օրը, տեղական հրատարակութեան աշխատակից Գ. Ի. Դուբրովին — Տէր-Կարապետեանը նոյն նիւթի մասին դասախօսութիւն կը կարդայ։ Դասախօսութիւնից յետոյ տեղի կունենայ բանախօսութիւն։

երկիրները կատարում են անհնայօրէն, իսկ այս նշանակում է ապագայ սերնդի բնաջնջում։

3) Անհրաժեշտ է կազմակերպել գաւառում բժշկա-սանիտարական օգնութիւն ազգաբնակութեանը։ Այս խնդրի վերաբերմամբ Վիրահայ Ազգային Խորհուրդն արդէն ունի մշակած ծրագիր, բայց միջոցների բացակայութեան պատճառով գործնական քայլեր դեռ եւս չեն արուած։

Բացի վերոյիշեալ միջոցները՝ անհրաժեշտ է օգտագործել նաև հետևեալ նպաստաւոր պայմանները.

1) Սերմացուի և ալիւրի տեղափոխութեան համար Ալեքսանդրապոլից կամ Բօրժոմից Ախալքալաք կարելի է օգտագործել գաւառի դուխոբորների ֆուրգոնները և հայ-կաթոլիկների սայլերը, համաձայնութեան գալով կամ կառավարութեան միջոցով ռեկվիզիցիայ կատարելով։

2) Հողերը մշակելու համար պէտք է նոյնպէս աշխատել կազմակերպուած կերպով կամաւոր համաձայնութիւն կայացնել միենոյն դուխոբորների և հայ-կաթոլիկների հետ՝ ստանալու նրանցից աշխատաւոր անասուններ և գործիքներ, իսկ եթէ համաձայնութիւնը չի կայանայ՝ նոյնպէս դիմել ռեկվիզիցիայի։

3) Հարևան դուխոբորների, հայ-կաթոլիկների և թիւրքերի հետ սերմացուի, ցանքսերի, անասունների ու գործիքների մասին համաձայնութիւններ կայացնելիս՝ խոշոր դեր պիտի կատարեն մեծ վարկի ընկերութիւնները, որոնց Ախալքալաքի գաւառում վերականգնելու համար անհրաժեշտ գումարի մի մասը՝ 30 հազար ռուբլի յատկացնելու դէմ Ազգային Խորհրդի Գործադիր Մարմինը սկզբունքային առարկութիւն չէ արել և իմ յատուկ առաջարկիս հաւանութիւն է տուել։

Այս բոլոր ձեռնարկներն իրագործելու համար պէտք է ունենալ մի կենտրոնական մարմին տեղում, որի մէջ մտնեն կամ որի հետ գործեն Կառավարչական Գաղթականական Կոմիտէի, Հայոց Խնամատարութեան Նախարարի Ներկայացուցչի, Վիրահայ Ազգային Խորհրդի և Դաշնակիցների լիազօրները։

Վրաց կառավարութեան ներկայացուցչին տեղում (գաւառական կոմիսարին) պէտք է պատուիրագրուել՝ ամեն տեսակ աջակցութիւն ցոյց տալ վերոյիշեալ օրգաններին և մարմիններին և պահանջուած դէպքում կատարել ռեկվիզիցիա։

Արամ Տէր-Գրիգորեան

1919 թ. ապրիլի 20

Թիֆլիս

Հայոց Գիւղատնտեսական Ընկերութեան Վարչ. քննելով սոյն զեկուցումը՝ գտաւ, նրա մէջ յայտնած կարծիքը կորեկի և գետնախնձորի ցանքսի անհրաժեշտութեան մասին Ախալքալաքի գաւառում, ինչպէս նաև կորեկի և գետնախնձորի սերմացուի քանակին վերաբերեալ հաշիւները, միանգամայն ուղիղ և նըպատակայարմար։ Նկատելի է միայն այն հանգամանքը, որ Ախալքալաքի գաւառում կորեկը կարելի է ցանել ոչ մինչև 15—25-ը, ինչպէս յիշուած է զեկուցման մէջ, այլ մինչև յունիսի վերջը հին տոմարով, իսկ կորեկի բերքը, որ հաշուած է 1-ին 30, կարող է տալ և աւելի՝ 1-ին 40—50։

Ուստի Ընկերութիւնս իր կողմից եւս առաջարկում է այն հաստատութիւններին, որոնց կը ներկայացուի այս զեկուցումը, առանձնապէս ուշադրութիւն դարձնել կորեկի սերմացուի ցանման վրայ, որ միակ փրկարար միջոցն է այժմեան ծանրագոյն Ախալքալաքի գիւղական ազգաբնակութեան համար։

Նախագահ Հ. Գ. Ընկ. Ա. Թադևոսեան

Քարտուղար՝ Ս. Մխիթարեան

Արամ Տէր-Գրիգորեանի զեկուցագիրը լիակատար հաւանութիւն են գտել Հայաստանի Խնամատարութեան Նախարարի ներկայացուցիչ Գ. Դաւիթխանեանի կողմից, որն անմիջապէս հեռագրական դիմում է արել Երևան և ուղարկել է Տէր-Գրիգորեանցի առաջարկները Հայոց կառավարութեանը իր մակագրութեամբ։ Նոյն առաջարկներն ընդունել է նաև Վիրահայ Ազգային Խորհրդի Գործադիր Մարմինը և համապատասխան քայլեր արել։ Մայիսի 1-ին կայացած արտակարգ խորհրդակցութիւնը, որին մասնակցել են Հայաստանի Հանրապետութեան արտաքին գործոց նախարար Ս. Տիգրանեանը, Հայաստանի կողմից Կովկասեան կոնֆերենցիան ուղարկուած պատգամաւոր Ս. Մամիկոնեանը, Հայաստանի խնամատարութեան նախարարի ներկայացուցիչ Գ. Դաւիթխանեանը, Վիրահայ Ազգային Խորհրդի Գործադիր մարմինը, Հայոց Գիւղատնտեսական Ընկերութեան վարչութեան պրեզիդիումը և Ախալքալաքի Հայրենակցութեան վարչութիւնը, նոյնպէս լիովին հաւանութիւն տուեց Տէր-Գրիգորեանցի առաջարկներին, համարելով սրանք միակ իրագործելի միջոցները և իր կողմից 5 միլիոն ռ. եւս աւելացնելով ամէն մի շնչին մէկ փութ գարի սերմացու տալու համար՝ ընտրեց մի յատուկ յանձնաժողով, որը պէտք է արտակարգ շտապողական միջոցներ ձեռք առնէ վերջին ճիգը գործ դնելու՝ փրկել Ախալքալաքի ոչնչացող գիւղացութիւնը։ Յանձնաժողովի մէջ ընտրուեցին՝ Արշալոյս Մխիթարեան, Արամ Տէր-Գրիգորեան, Արամ Յովհաննիսեան և Գ. Դաւիթխանեանցի ներկայացուցիչը, որոնք նախահաշիւն արդէն վերջնականապէս մշակեցին և յանձնեցին Երևան ուղարկուող յատուկ պատգամաւորութեանը։ Յոյս կայ, որ Հայաստանի կառավարութիւնը գէպի Ախալքալաքի բնաջնջուող գիւղացութիւնն աւելի ուշադիր և հոգատար կը վերաբերուի քան մինչև այժմ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հ. Հ. Գ.

5 մայիսի

ԿԱՐՍ, 3 մայիսի.—Մինչև քաղաքային ընտրութիւնները Կարսի ժամանակաւոր քաղաքագլուխ է ընտրուել պ. Բալանթարեանը։ Արդահանի և Օլթիի շրջանները շատ մօտ ապագայում գրաւուած կը լինեն մեր զօրքով։ Մուսուլման ազգաբնակչութեան վերաբերմունքը խաղաղասիրական բնոյթ է կրում։ Դեռ չգրաւուած Օլթիի և Արդահանի ազգաբնակչութիւնը բարեացակամ է Կարսի շրջանի հետ միացման մասի վերաբերեալ։ Գաղթականները հետզհետէ հասնում են և երկիրը աստիճանաբար կենդանանում է։

ԿԱՐՍ, 5 մայիսի.—Կարսի մուսուլմանական Ազգային Խորհրդի նախագահից Հայաստանի կառավարութիւնը ստացել է հետևեալ հեռագիրը։

«Կարսի շրջանի մուսուլման ազգաբնակչութեան կողմից լիազօրուած ողջունում եմ Հայաստանի հանրապետութեան իշխանութիւնը և հաւաստիացնում եմ, որ մենք պատրաստ ենք վերադառնալու և հաստատելու նախկին բարի հարևանութիւնը։ Մենք յոգնել ենք և կարօտ ենք զգում խաղաղ աշխատանքի և այսօր փառաւորապէս հանդիպում ենք ապաստող խաղաղութեան և իրաւակարգի իշխանութեանը։ Բաց սրտով գալիս ենք մենք Ձեր հանդէպ և Ձեզ հետ միասին հաւատարմապէս պիտի պաշտպանենք քաղաքացիութեան և իրաւակարգի հիմունքները»։ Մուսուլմանական ազգային խորհրդի նախագահ՝ բժիշկ Ասադբէկ Հաջիև։

ԿԱՐՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻ ԿՈՉԸ

Հրաւիրում եմ Կարսի նահանգի բնակիչներին վերադառնալ հայրենիք։ Երկրում կատարեալ հանգստութիւն է, Թուրք ազգաբնակչութիւնը պատրաստակամութիւն է ցոյց տալիս վերականգնելու նախկին բարի դրացիական յարաբերութիւնները վերադարձող հայերի հետ և իր աջակցութիւնն է ցոյց տալիս հայերին գոյութեան միջոցներ մշակելու գործում։ Ամենախստագոյն հրահանգուած է այդ ուղղութեամբ աշխատելու և Թուրքերը հաւատով են վերաբերւում հայկական իշխանութեանը։ Գաղթականութեան հոսանքը ուժեղացնում է մեր իրաւունքը երկրում և դրա հետ միասին ամրապնդւում են վերահաստատուող իրաւակարգի հիմունքները։ Ժողովուրդը մեծ սիրով գէպի մարած օջախները անձնատուր է լինում խաղաղ աշխատանքին և այդ մեծ բարոյական գրաւականը իրաւունք է տալիս ինձ հաւատալու, որ շատ կարճ ժամանակում կեանքը կը մտնի իր բնական հունի մէջ։

Եթէ տարիների ընթացքում մենք սատանում էինք եղբայրների մթնոլորտում միայն, այսօր այդ իղձերը, որպէս վաղեմի, ծանօթ ուրուականներ, կանգնած են մեր առաջ յոգնած, բայց յաղթական։

Հայ ինտելիգենցիան, հայ երիտասարդութիւնը, որ երկնել է իդէալներ և մեծ կորովով գէպի հայրենի մաքուր փայփայել է մեր ազատագրական տրամադրութիւնը, այսօր պէտք է անցնի գէպի այդ մտքերի և զգացմունքների իրագործման։

Լայնածաւալ դաշտը անմշակ է, լծկանների պէտք կայ աւելի քան երբ և իցէ։ Դիմում եմ հայ ինտելիգենցիային, մեր երիտասարդութեանը, անցնել հայրենի գաւառը և մեզ հետ միասին լծորդաբար հերկել կարծրքները և մեր իղձերի անծայր և անսահման անդաստանը։

Կարսի նահանգապետ՝

Կորգանեան

— Հանրային կրթութեան մինիստրութիւնը բաց է թողել 8000 ռուբլի Կարսի և 15,000 Ալեքսանդրապոլի գիմնազիաների համար։

ՎՐԱՍՏԱՆ

Ե. Պ. ԳԵԳԵՉԿՈՐՈՒ ՃԱՌԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՄ*)

Անգլիական բժշկի սպանութիւնը

Քաղաքացիներ, ձեզ յայտնի է, որ Թիֆլիսում տեղի ունեցաւ մի շատ ցաւալի դէպք—անգլիական բժշկի սպանութիւնը։

Երկրորդ օրը Վրաստանի կառավարութիւնը իր ցաւակցութիւնը յայտնեց կատարուած դէպքի մասին, իսկ մարդասպանները բռնուեցին և յանձնուեցին զինուորադաշտային դատարանին։ Դատարանը նրանցից երեքին մահապատիժ նշանակեց, իսկ միւսներին՝ աքսոր։ Ցաւելով պէտք է ասել, որ դատապարտուածները փախուստ կազմակերպեցին, սակայն նրանցից երկուսը տեղն ու տեղը սպանուեցին։ Չարագործներից մէկը, Օզուրգէթում ձերբակալուած Փայչաձէն նոյնպէս փախաւ։

Բայց մի թէ այդ բոլոր փաստերից յետոյ կարելի է որև է քաղաքական եզրակացութիւն կազմել։ Ես կարծում եմ, որ ոչ, որովհետև այդ ժամանակ մենք գործ ենք ունեցել մի ցաւալի դէպքի հետ, որի մասին շատ ցաւում եմ։

Դրանից անդին մի եզրակացութիւն կարելի է կազմել այն մասին, որ մեր վարչական ապարատը անկատար է։ Բայց, միւս կողմից, պէտք է ընդունել և այն, որ նման դէպքեր կարող են կատարուել և այնտեղ, ուր դարեր շարունակ գոյութիւն ունեն պետական լարուած աշխատանքներ։ Պատմութիւնը օրինակներ չունի, որ մի կառավարութիւն, մի տարուայ ընթացքում, կարողանայ կազմակերպել ուժեղ պետական ապարատ, առանց դեֆեկտների և պակասութիւնների։ Ցամենայն դէպս, ես պէտք է յայտնեմ ձեզ, որ այդ փաստը, ինչքան նա տխուր լինի, չի կարող օգտագործուել որպէս փաստ մեր անլոյալականութեան և մեր անկարութեան կամ պետական խնդիրների ստեղծագործման անընդունակութեան (ձայներ՝ «ճիշտ է»)։

Այո, քաղաքացիներ, այն բոլորը, ինչ մենք գիտենք և ինչի մասին պաշտօնապէս յայտարարուած է։ Մնացածների մասին ես կարող եմ յայտնել ձեզ, որ պաշտօնապէս մենք ուրիշ ոչինչ չգիտենք։ (Ձայներ՝ «Բաթումի կռիւները»)։ Ոչ պաշտօնապէս մենք շատ բան ենք լսում։

Ռէյտերի հաղորդագրութիւնը

Դուք, քաղաքացիներ, երևի յիշում էք և չի կարելի այդ մոռանալ, որ Ռէյտերի գործակալութիւնը հաղորդեց թէ Վրաստանը, իբր թէ, դեռ 1914 թուին, դաւաճան է եղել, իբր թէ Վրաստանը առաւին 14 թուին կապակցութեան մէջ է եղել Տաճկաստանի հետ։ (Ձայներ՝ պրովոկացիա, վրդովեցուցիչ պրովոկացիա)։ Վրաստանը և Տաճկաստանը 1914 թուին դաշնակիցներ։ Այո, ինչպէս որ վրդովեցուցիչ է։

Սակայն այդպիսի հաղորդագրութիւնը թէ մեզ համար և թէ ուրիշների համար ծիծաղելի է։ Նըրանց, որոնք հասարակական են դարձնում նման մտածելակերպը, մենք կարող ենք ասել, որ նրանք պարզօրէն ծաղրում են ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը։

Մի թէ նրանք, որ այդպէս չարախնդօրէն զրպարտում են մեզ, չեն կարող ծանօթանալ մեր պատերազմի շրջանի պատմութեան հետ։

Բրեստ-Լիտովսկու կոնֆերանսը մի թէ առաջնութիւն ունեցող փաստ չէ, որպիսին պէտք է հաշուի առնեն նրանք, որոնք յարգում են ճշմարտութիւնը և իրենց արժանիքը։ Չէ որ Վրաստանն էր, որ մերժեց գերման-տաճկական կոալիցիայի առաջարկը՝ իրենց ներկայացուցիչները ուղարկելու մասին, մինչև իսկ այն ժամանակ, երբ այդ կոալիցիան բոլոր ճակատներում յաղթող էր։ Բայց ո՞վ կարող էր խլել մեզանից այն, ինչ կար և կը լինէր մեզ մօտ։ Իսկ կար և կայ շատ բան և նշանաւոր։ Բաթումի պաշտպանութիւնը կար, կան եղբայրական գերեզմաններ Ախարիայի ամրութիւնների մէջ, կայ Չոլակի փայլուն յաղթանակը, որպիսին Տաճկաստանին ամբողջ դիվիզիա արժեցաւ, Օզուրգէթի առիրումը... Բաթումի հազարաւոր փախստականները, որոնք առ այժմ չեն վերադարձել իրենց հայրենի տեղերը, և մի թէ այդ բոլորը պերճօրէն չեն հաստատում այն, որ վրաց ժողովուրդը երբէք դաւաճան չէ եղել և երբէք այդպիսին չի լինելու (Շնորհ ծափեր, բացականչութիւններ՝ «կեցցէ»)։ Կան անխուսափելի փաստեր, [illegible] գրան, ցաւալի է, որ այնպիսի մարմինը, ինչպէս [illegible] լութիւնն է, թոյլ է տալիս հաղորդել ամբողջ աշխարհին այնպիսի փաստեր, որպիսին մեր ժողովրդի կեանքի մէջ երբէք տեղի չէ ունեցել։ Եւ ինչ հիմունք կայ այդ հաղորդագրութեան մէջ։ Քաղաքացիներ, դուք լաւ գիտէք, որ այդ բանի արտաքին առիթը ներկայանում են հինգ-վեց անպատասխանատու անձեր, որոնք ոչ մի առնչութիւն չունեն մեր ժողովրդի հետ։ Եւ ահա նման տարրեր չքայ են կառուցանում իրենց զարհուրելի, վրդովեցուցիչ պրովոկացիան, որպիսին ստեղծում է մեզ համար անպայման վտանգաւոր մթնոլորտ և հանրապետութեան համար ստեղծում անթիւ փորձանքներ։

«Թայմսի» յօդուածը

«Թայմսի» յօդուածը, որպիսին դուք ամենքդ անշուշտ կարդացել էք այսօր, լի է բանսարկութիւններով, զրպարտութիւններով և հայհոյանքներով։ Այդտեղ ասուած է, որ իբր Վրաստանը չկարողացաւ արտայայտել պետական հասունութիւն, չունեց բաւականաչափ եռանդ և ույժ, ուստի անհրաժեշտ է օտարի միջամտութիւն։ Մենք չըգիտենք թէ դրա հեղինակները որտեղից են ստանում նման տեղեկութիւններ, բայց մենք զարմանում ենք, թէ ինչու ձայն չեն բարձրացնում նրանք, որոնք հնարաւորութիւն ունեն հետևել մեր աշխատանքներին, ով տեսնում է և գիտէ թէ ինչ է կատարւում նախկին Ռուսաստանի հողամասում և թէ ինչ է ներկայացնում այժմ Վրաստանը։ Այդ ամենը յայտնի է, բայց, ցաւելով պէտք է ասել, որ այդ ուղղութեամբ ոչ մի քայլ չեն անում։

Ոչ մի միջոց չի ձեռնարկւում նման հանգամանքներով ստեղծուած խեղդող մթնոլորտը ցրելու։ Եւ ես հարցնում եմ ձեզ, քաղաքացիներ, ինչ կանի ժողովուրդը, ինչ կը մտածի ժողովրդական լայն մասսան իմանալով, որ անցեալ տարուայ ողբերգութիւնը, փորձանքները, որպիսին նա տարաւ, այդ բոլորը մերժւում է մի անունով, որպիսին դուք կարդում էք «Թայմսում» և Ռէյտերի հաղորդագրութեան մէջ։ Ես կարծում եմ, որ իրերի այդօրինակ դրութիւնը ոչ ոքի համար օգտակար չէ և նա ոչ ոքի վարկը չի բարձրացնի։ (Ձայներ՝ «ուղիղ է»)։

Պրոկլամացիա

Քաղաքացիներ, ես կամենում եմ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել գէպի այն լուրերը, որպիսինները տարածուած են մի պրոկլամացիայի շուրջը։ Մեր տեղեկութիւնների համաձայն, նման պրոկլամացիա գոյութիւն ունի, մինչև իսկ աւելին և մի քանի տեղեր մինչև իսկ այդ պրոկլամացիաները փակցրած են պատերից։ Ես այժմ չեմ կարող ասել այդ պրոկլամացիայի ամբողջ բովանդակութիւնը, բայց կարող եմ յայտնել ձեզ, որ այն ձևով, ինչ ձևով որ նա յայտնի է մեզ, բոլորովին անընդունելի է մեր հանրապետութեան համար (ամենալից անընդհատ ծափահարութիւններ, ձայներ՝ «ուղիղ է»)։

Ամբողջ տասնեակ տարիներ նրա համար չէ կռուել մեր ժողովուրդը և սրբազան զոհեր տուել այդ կռւին, որպէսզի մի հարուածով նրա ազատութիւնը խորտակուի։ Վրաստանի կառավարութիւնը այդպիսի պաշտօնական յայտարարութիւն արդէն յանձնել է (ձայներ՝ «Ուրր»)։ Այն րոպէին, երբ դուք իմացաք այդ պրոկլամացիայի գոյութեան մասին, հենց նոյն րոպէին։ Եւ մենք յայտարարում ենք այս ամբիոնից, որ մենք հասկանում ենք մեր պարտաւորութիւնները, որպիսին յանձն է առել մեր կառավարութիւնը Դաշնակիցների վերաբերութեամբ։ Այդ պարտաւորութիւնները մենք կատարել ենք ազնւաբար, բայց չկայ պարտաւորութիւն առանց իրաւունքի, և մենք պահանջում ենք յարգել այն։ Սկզբից, ինչպէս այդ յայտնի է ձեզ, մենք պայմանաւորուած էինք, որպիսին հաստատուած էր պաշտօնապէս, որ Դաշնակիցների ներկայացուցիչները չպէտք է խառնուեն մեր ներքին գործերի մէջ և չպէտք է խանգարեն մեր ազատութիւնը։ Ահա մենք կանգնած ենք այդ հողի վը-

*) Տես «Ժող. Ձայն» № 99.

րայ և եթէ այդ պայմանները ի նկատի կառնուեն, մենք, ինչպէս մինչև այժմ, կատարել ենք ազնուաբար մեր պարտաւորութիւնները, այդպէս էլ ապագայում ամեն պատասխանատուութիւն մեզ վրայ կառնենք և քանի որ ներկայ կառավարութիւնը իր պաշտօնի մէջ է, նա կը պաշտպանէ մեր հանրապետութեան սուվերէնութիւնը: (երկար, աղմկալի ծափահարութիւններ):

Անդրկովկասեան կոնֆերանսը

Ես չեմ կարող ձեր ազդութիւնը մի քանի րոպէով [illegible] անել Անդրկովկասի կոնֆեր[illegible] վրայ: Ես կամենում եմ նկատել, որ կառավարութեան հիմնական [illegible] կազմում է բարի դրացիութեան յարաբերութեան կապեր հաստատել բոլոր Անդրկովկասի ժողովուրդների հետ: Ճշմարիտ է, այդ ճանապարհի վրայ մենք շատ խոչընդոտներ հանդիպեցինք, սակայն մեր գործունէութեան հայեցակէտից այդ նպատակը երբեք անտես չէինք առնում և վերջ ի վերջոյ, Վրաստանի կառավարութեան ձեռներէցութեամբ հրաւիրուեց Անդրկովկասի կոնֆերանսը, որպիսին արդէն զբաղւում է:

Այն փաստը, որ մեր կոչը իրականացաւ, մեզ վրայ պարտաւորութիւն է դնում դէպի այդ կոնֆերանսը վերաբերուել առանձին համակրութեամբ: Մենք այդ կոնֆերանսի մեծ հայրենասէրներն ենք, բայց պէտք է այստեղ նկատենք, որ ոչ մի պատրանք այդտեղ տեղի չպէտք է ունենայ: Մենք ամենևին չենք կարծում, թէ այդ կոնֆերանսը կարող է տալ մեզ այն, ինչ որ անհրաժեշտ է Անդրկովկասին, այսինքն՝ Անդրկովկասի ժողովուրդների քաղաքական և տնտեսական լիակատար համաձայնութիւն: Քաղաքացիներ, տակաւին շատ վիճելի խնդիրներ կան մեր մէջ և շատ աշխատանքներ մեր առաջ, որպէսզի մենք կարողանայինք աւարտուած համարել Անդրկովկասի և Կովկասի ժողովուրդների քաղաքական-տնտեսական միութիւնը: Բայց եթէ այդ կոնֆերանսը կը գտնի մի ընդհանուր լեզու, մի ընդհանուր հող, այդ ժամանակ հողը պատրաստ կը լինի և դա կը լինի մեր ազատութեան և համաձայնութեան պաշտպանումը, որից աւելի մեծ գործ, ես կարծում եմ, դուք չպէտք է պահանջէք այդ կոնֆերանսից, և դա կը լինի նրա մեծ, պատմական ծառայութիւնը: Կոնֆերանսը բաժանուել է յանձնաժողովների և նրանք արդէն աշխատում են: Քաղաքացիներ, ապագան ցոյց կը տայ, թէ որքան կեանքը կարդարացնի մեր յոյսերը:

Լուրջ մոմենտ

Վերջացնելով, ես պէտք է յայտնեմ ձեզ, որ մենք ներկայումս ապրում ենք շատ լուրջ և պատասխանատու մոմենտում և ես կարծում եմ, որ այդ մոմենտին Սահմանադիր Ժողովի և Վրաստանի կառավարութեան պարտքն է՝ ցոյց տալ մեր ժողովրդին այն խոչընդոտները և դժուարութիւնները, որպիսին նա իր ճանապարհին հանդիպեց՝ իրականացնելու այն նպատակը, որին մենք [illegible] ծառայում ենք:

Այստեղ հարկաւոր են հանգիստ, անդորր և մտածուած աշխատանքներ: Այստեղ պէտք է կանոնաւոր կեա, որովհետև մենք պէտք է գիտենանք, որ վրդովմունքը և շտապողականութիւնը կարող են գործին վնասել:

Ամեն քաղաքացի պէտք է մտածէ, որ ինքը պարտական է ժողովրդին և նրա ազատութեանը զոհել իր կեանքը: Եթէ այդ զգացմունքը մենք կեանքի մէջ մտցնենք, մենք խորապէս հաւատացած ենք, որ մենք կանցնենք փշոտ ճանապարհը և դառն փորձութիւնների վրայով կը տանենք մեր ազատութիւնը դէպի մեր նպատակների լիակատար յաղթանակը: (Երկար ծափահարութիւններ).

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիսի ազգաբնակութեանը սոցիալական օգնութիւն հասցնելու համար քաղաքային ինքնավարութեան կից կազմակերպուած է քաղաքային կենտրոնական հոգաբարձութիւն: Հոգաբարձութեան մէջ մտնում են քաղաքային վարչութեան աշխատանքների վարիչ անդամը, դումայի աշխատանքի յանձնաժողովի անդամը, Սահմանադիր Ժողովի աշխատանքի յանձնաժողովի, աշխատանքի նախարարութեան, Պրոֆեսիոնալ Միութիւնների խորհրդի, աշխատանքի բորսայի, քաղաքային վարչութեան դպրոցական բաժանմունքի, քաղաքային վարչութեան բժշկա-սանիտարական բաժանմունքի, ժողովրդական համալսարանի ընկերութեան, ներքին գործերի և երկրագործութեան նախարարութիւնների և ռուսաց, հայոց և հրէական ազգային խորհուրդների ներկայացուցիչները: Ներկայումս մշակւում է այդ հոգաբարձութեան կանոնադրութիւնը, որպիսին կը ներկայացնուի քաղ. վարչութեանը հաստատելու համար: Հոգաբարձութեան նպատակն է՝ հնարաւոր լայն սոցիալական օգնութիւն հասցնել ազգաբնակութեանը: Այդ օգնութիւնը լինելու է հետևեալը. անգործների համար կազմակերպել արհեստանոցներ, գործարաններ, հասարակական հիմնարկութիւններ, մանկական որբանոցներ և մսուրներ, ճաշարաններ, գրադարաններ և այլն: Հոգաբարձութիւնը կազմակերպելու է մի շարք դասախօսութիւններ առողջապահութեան, այգեգործութեան, բանջարանոցի և այլ առարկաների վերաբերութեամբ: Բացի կենտրոնական հոգաբարձութիւնից, քաղաքը բաժանուած կը լինի քաղաքամասային հոգաբարձութիւնների, որի մէջ կը մտնեն քաղաքային դումայի ներկայացուցիչները, քաղաքացիական կոմիտէները, քաղաքամասային բժշկա-սանիտարական հոգաբարձութիւնները, կուլտուրա-կրթական հասարակական մասնաւոր բարեգործական կազմակերպութիւնները:

Վերոյիշեալ խնդիրների իրագործման համար, ըստ հոգաբարձութեան կարծիքի, պահանջւում է մեծ միջոցներ, որոնք կարող են ձեռք բերուել քաղաքային յատուկ փոքրիկ հարկերով, որպիսին կընշանակուի սինեմատոգրաֆների, թատրոնների և զուարճատեղերի տոմսերի վրայ:

Այդ խնդիրների իրականացման նախնական ծախսերը հոգալու համար հոգաբարձութիւնը մտադիր է յունիս ամսին, երկու շաբաթուայ ընթացքում, կազմակերպել մի շարք զբօսանքներ, ներկայացումներ, դասախօսութիւններ և հսկայական վիճակախաղ: Աշխատանքները սկսելու համար, մօտաւորական թւով, հոգաբարձութեանը ճարկաւոր կը լինի մինչև 20,000 ռուբլի:

Հոգաբարձութեան մայիսի 7-ի ժողովում ընտրուած է ժամանակաւոր վարչութիւն՝ բաղկացած երեք անդամից (նախագահ՝ քաղաքային վարչութեան անդամ Գ. Ի. Մատալկին, նախագահի օգնական՝ Ն. Թուսիա և քարտուղար՝ Ն. Գիկ), որոնց յանձնուած է մշակել կանոնադրութիւնը և անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկել կազմակերպելու յիշեալ զբօսանքները, վիճակախաղը և ուրիշ զուարճահանդէսները:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԽԱԼՑԽԱՅՈՒՄ

Մայիսի 3-ին

Ախալցխայի շրջանը, փետրուար ամսի թիւրքական յարձակումների և նրա կարճատև տիրապետութեան շնորհիւ, անկարող եղաւ իր ժամանակին մասնակցել Վրաստանի Հիմնադիր Ժողովի ընտրութիւններին: Այժմ, որքան լսեցինք, մեզանում շուտով այդ ընտրութիւնները կատարուելու են:

Քաղաքային դումայի ներկայ կազմի ժամանակամիջոցը վաղուց լրացել է, սակայն քաղաքական յիշեալ պատահարների պատճառով նոր ընտրութիւնները մինչև այսօր էլ յետաձգուեց և, ինչպէս լսում ենք, այժմ հարց է բարձրացուել շուտով նոր ընտրութիւններ կատարելու համար:

Կարիք չկայ բացատրելու, թէ որքան մեծ նշանակութիւն ունեն քաղաքիս համար այդ ընտրութիւնները. ամբողջապէս դումայի և վարչութեան կազմից է կախուած քաղաքիս ազգաբնակութեան պարենաւորման, առողջապահութեան, կրթական և այլ կենսական խնդիրների լուծումը: Պէտք է խոստովանել որ ներկայ կազմը, չնայելով որ ընտրուած է «դեմոկրատական սկզբունքներով», միանգամայն չարդարացրեց ժողովրդի վստահութիւնը: Չնայելով որ ընտրութիւնների ժամանակ ամեն մի կուսակցութիւն մեծ մեծ տառերով, տաք-տաք ճառերով հազար ու մի բարիքներ էին խոստանում քաղաքացիներին՝ մեր յետամնաց և զրկուած Ախալցխան երկնային դրախտ դարձնելու, սակայն ընդհակառակը այդ խոստումներից ոչ մէկը գործով չկատարեցին և քաղաքը այսօր թէ պարենաւորման, թէ առողջապահութեան, կրթական և այլ խնդիրների մէջ ամենավատթար վիճակի է ենթարկուած և նրանց անընդունակութեան և անհոգութեան շնորհիւ շատ հրատապ խնդիրներ մնացել են անլուծելի:

Ախալցխայի ներկայ դումայի կազմի անդամների մեծամասնութիւնը միանգամայն անհամապատասխան են իրենց կոչման: Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն չունենալով աւելի արժանաւորներ, իրենց ցանկը լրացնելու համար մտցրել են իրենց կուսակցութեան անունը կրող պատահողին, առանց ի նկատի ունենալու թէ նրանք որքան համապատասխան են այդ պաշտօնին:

Եւ ահա մեր կազմի մեծամասնութիւնը կազմուած է այդպիսի ցանկը լրացնողներից, որոնցից դրական քայլեր սպասելը միամտութիւն կը լինէր:

Քաղ. վարչութեան կազմից այժմ մնացել է միայն քաղաքագլխի օգնականը, պ. Մ. Այվազեանը, որ իբրև պաշտօնակատար քաղաքագլխի, ինքն էլ խոստովանում իր անզօրութիւնը: Վարչութեան միւս երկու անդամներն էլ վաղուց հեռացել են քաղաքից:

Ահա արդէն 1 և կէս տարի է, որ վարչութիւնն ընտրուած է, սակայն մինչև այսօր ոչ հաշիւ է ներկայացրել և ոչ էլ իր գործունէութեան նախահաշիւ կազմել, այլ Աստուծոյ ողորմութեամբ կառավարում են ով ինչ կերպ մտածում է: Եւ այսօր ձայնաւորների մեծամասնութիւնը միանգամայն տեղեկութիւն չունի թէ ինչ ծախսեր է եղել քաղաքի հաշուին, թէ ինչ եկամուտներ ստացուել, միայն այսքանը քաջ յայտնի է, որ կասսան դատարկ է, քաղաքը ֆինանսապէս քայքայուած, որի պատճառով շատ հրատապ և կենսական խնդիրներ անլուծելի են մնում:

Քաղաքիս պարենաւորման մասին կարծես նրանք պարտաւոր չեն հոգալու, և այսօր մեզանում հացի, շաքարի, մսի և այլ կենսական մթերքների համարեա սով է տիրում: Եղածներն էլ անխիղճ ու հարստահարողների ձեռքերում լինելով անասելի կամայական գներով են վաճառւում: Լսեցինք, որ իբր ընտրուած է մի յանձնախումբ՝ յատկապէս քաղաքիս սպեկուլեանտների դէմ կռուելու, սակայն մինչև այսօր այդ առթիւ ոչ մի գործնական քայլեր չենք տեսնում:

Քաղ. ներկայ կազմի անյաջողութիւնը և անընդունակութիւնը, խոստովանում են նոյնիսկ այնտեղ մեծամասնութիւն կազմող կուսակցութեան անդամներն էլ:

Ախալցխայի գաւառական քաղաքում շատ քիչ թւով կարելի է գտնել պատրաստուած, այդ պաշտօնին յարմար անձինք, ուստի և ոչ մի կուսակցութիւն կամ խմբակցութիւն, որքան էլ զօրեղ լինի, չի կարող իր ցանկը արժանաւոր թեկնածուներով լրացնել:

Եթէ ուզում ենք քիչ-շատ յաջող կազմ ունենալ, հարկաւոր է, որ այս ընտրութիւններին բոլոր կուսակցութիւններն էլ և խմբակցութիւնները, միմեանց հետ որոշ կոմբինացիայի մէջ մտնեն և իւրաքանչիւրը իրենց թուի համեմատ ընդհանուր ցուցակի մէջ դնէ իր կուսակցութեան պատկանող արժանաւոր թեկնածուների անունները, այլապէս անտեղի պայքարներով, զանազան փքուռոյց ու անիրագործելի խոստումներով ժողովրդին խաբելը, հենց իրենց կուսակցութեան շահի տեսակէտից, արջի ծառայութիւն է և ուրիշ ոչինչ. ժողովուրդը այդ «խոստումների» արժէքն ըմբռնել է և դժուար թէ ներկայումս կարելի լինի նորից համոզել...

Այս մի ընդհանուր ցանկի կազմելու խնդրի մասին արդէն որոշ խաւերի մէջ մտքերի փոխանակութիւններ են տեղի ունենում և յոյս ունենք, որ իսկապէս անկեղծ կուսակցականը և ժողովրդի [illegible] բարեկամը, ի նկատի ունենալով հենց իր կուսակցութեան շահը [illegible] այս տեսակ ձևակերպումի կարևորութիւնը և այս ընտրութիւններին այլևս չեն գործիլ այն սխալները, որի դառն արդիւնքը ճաշակում են քաղաքիս հենց նոյն աշխատաւոր և կարօտ դասը, որի անունով նրանք գործում են և ճառում:

ԼՈՒՐԵՐ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Ապրիլի 27-ին, քաղաքիս ս. Փրկիչ աւագ եկեղեցում տեղի ունեցաւ ծխականների ընդհանուր ժողովը՝ եկեղեցու 1916 թուի նախահաշիւը և 1913—1918 թուերի էլ և մուտքի հաշիւները քննել-հաստատելու համար: Ժողովը այդ հաշիւները քննելու համար ընտրեց 5 հոգուց մի յանձնաժողով, որոնց և յանձնարարեց եկեղեցու նախահաշւում մացրած մօտ 10 հազար դեֆիցիտը լրացնելու համար մուտքի նոր աղբիւրներ գտնելու մասին հոգալ: Նոյն ժողովը պարտաւորացրեց քաղաքիս հայ դպրոցների մարմին՝ մի ամսուայ ընթացքում ներկայացնել դպրոցական հաշիւները քննութեան, որպէս զի հնարաւոր լինի առաջիկայ ուսումնական տարում դպրոցները վերաբանալու համար նոր կազմ ընտրել:

— Ախալքալաքի շրջանի գաղթականների վերադարձը դէպի հայրենիք շարունակւում է: Ամեն օր քաղաքից 10-ներով սայլերով հեռանում են: Այդ գաղթականների հայրենիք վերադառնալու մասին գլխաւորապէս հոգում է Հայաստանի կառավարութեան խնամատարութեան մինիստրի Վրաստանի ներկայացուցչի կողմից: Այդ գաղթականների որբերի մասին հոգալու համար քաղաքս են եկել Ամերիկեան ընկ. երկու գթութեան քոյրեր, որոնք, ինչպէս տեղեկացայ, մտադիր են գնալու Ախալքալաքի շրջանը որբեր հաւաքելու համար: Որքան լսեցինք, այդ շրջանում մօտ 4000 որբեր կան անտէր մնացած, իսկ գաղթականների դրութիւնը այնքան ողբալի գոյներով է նկարագրւում, որ մարդ հաւատալ դժուարանում է: Սովի, հացի չգոյութեան պատճառով, նրանց կերը բացի դաշտային կանաչներից, շատ դէպքեր են եղել շան, կատուի մսերի գործածութիւններ: Մի խօսքով նրանց դրութիւնը ողբերգական է և կարիքը, օգնութիւնը՝ անսահման:

— Քաղաքս հացի, մսի, շաքարի և այլ անհրաժեշտ մթերքների սով է և չի ճարւում: Քաղաքային վարչութիւնը մինչև այսօր այդ մասին չէ հոգում, և եթէ այսպէս շարունակուի՝ սովը անխուսափելի է մեզանում:

Քաղաքացի

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

«Извѣстія Вс. Исп. Комитета Совѣтовъ և այլն» թերթի մարտի 3—16-ի № 58 (610)-ի մէջ եղած յօդուածներից երևում է հետևեալը. —

Լենինը կոչ է անում երկաթուղու ծառայողներին նպաստելու, որ Ուկրայնայից հաց և ածուխ բերուի, որպիսի նպատակով ամբողջ Սովդեպիայում երկու շաբաթով դադարեցրած են բոլոր մարդատար գնացքները: Ոչ մի երկաթուղու մեքենայ ոչ մի ժամ անգործ մնալու չէ կամ ծառայողների չգալու, կամ մի աւելորդ ժամ աշխատելու, կամ անզգուշութիւնից առաջացած մեքենաների վնասուելու պատճառով:

Համառուսական խորհրդի ազգային տնտեսութեան պետ Ռըկովը պրեմիա է առաջարկում վուշի պաշար հաւաքողներին. վուշը չափազանց հարկաւոր է ոչ միայն բամբակի պակասութեան պատճառով կանգ առած գործարանների, այլ և արտասահմանի հետ ապրանքների փոխանակութիւն անելու համար: Անցեալ տարի ստացուած է 9 միլիոն պուդ վուշ, բայց դրանից կառավարութեանը մատակարարել են միայն 2 միլիոն, իսկ 7 միլիոնը մնում է գիւղացիների մօտ թագցրած:

Պարենաւորման համար 11 նահանգների համար մտադիր էին պատրաստել 8,371 հազար պուդ սերմացու, այն ինչ կարողացել են պատրաստել միայն 2,578 հազար պուդ:

Եարոսլաւի նահանգում համայնացրել են 700 մասնաւոր կաթնատնտեսարաններ 15,000 գլխ. կովով, որոնք յանձնուել են վոլոստների չքաւորների կոմիտէներին: Այդ մասին եղած զեկուցումից երևում է, որ «մի շարք տնտեսութիւններ ոչնչացել ու փակուել են. մնացեալներում էլ մնացել է ձի 20 տոկոս, կաթնատու կենդանի 40 տոկոս. ինվենտարը թողած է անհոգ, կարատած. կարտոֆիլ բոլորովին չկայ»:

Պետրոգրադում «պարենի պակասութեան» պատճառով մի շարք գործադուլներ ու խռովութիւններ են առաջ եկել Պուտիլովի, Լեսների, Սկորոխոդի և այլ գործարաններում, որոնք մի ժամանակ բոլշևիզմի բոյն էին համարւում: Միտինգին եկած 10 քննիչ յանձնաժողովի անդամները վիրաւորուել են: Ցուցմունքն առ այժմ ճնշուած են:

Մոսկուայում ևս պակաս չեն նման դէպքերը: Տրամւայը վաղուց է երթևեկութեան համար փակուած և յոյս չկայ, թէ վերահաստատուի: «Պէտք է ի նկատի առնել, որ Մոսկուան կարող է զրկուել փոխադրութեան միջոցներից, քանի որ ձիերի թիւն օր օրի պակասում է և եթէ ածուխի և գործածութեան պիտանացու վագոնների պաշար չհաւաքուի, անհնար կը դառնայ պարենը վակզալից տեղափոխել քաղաքի այլ և այլ մասերը»:

Հիւանդանոցներում համարեա թէ դիակների բլուրներ են կազմուած դագաղի և փոխադրութեան միջոցների պակասութեան պատճառով: Խորհուրդները որոշել են հաստատել շրջանային գերեզմանատներ, գերեզման փորել մեքենաներով, և ամենաեռանդուն միջոցներ գործ դնել եղբայրական գերեզմաններ փորելու համար:

Զինուորական կոմիսարիատում, որ կարմիր բանակի պարենաւորման գործն է վարում, 35 տոկոս մեռել անձեր են, բայց ստանում են ռոճիկ, պարեն... Մոսկուան ենթարկուած է արտակարգ տուրքի — 777,775,859 ռուբլու:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԼԵԳԻԱ

Հրատարակիչ՝ Հայ Ժողովրդական Կուսակցութիւն

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԳՆԱՑՔՆԵՐԻ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՆԱՑՔՆԵՐԸ ԹԻՖԼԻՍԻՑ ԳՆՈՒՄ ԵՆ ՓՈԹԻ

Գ. № 1 ճեպընթաց՝ երեկ. 7 ժ. 30 ր.
Միխայլովից —գիշ. 10 ժ. 52 ր.
Շորապանիից գիշ. 1 ժ. 34 ր.
Սամտրեդիից գիշ. 3 ժ. 50 ր.
Փոթի հասնում է առաւ. 5 ժ. 50 ր.
Պլացկարտի գինը բոլոր վագոններում 20 ռուբլի է:

Գ. № 2 պոստատար՝ առ. 10 ժ. 30 ր.
Միխայլովից — ցեր. 8 ժ. 8 ր.
Շորապանիից — երեկ. 6 ժ. —
Սամտրեդիից — եր. 8 ժ. 34 ր.
Փոթի է հասնում գիշ. 10 ժ. 43 ր.
Պլացկարտի գինը բոլոր վագոններում 10 ռուբլի է:

Գ. № 9 Ճանապարհորդական մինչև Քութայիս
Դուրս է գալիս երեկ. 10 ժ. 30 ր.
Քութայիս է հասնում առ. 7 ժ. 21 ր.
Պլացկարտի գինը բոլոր վագոններում 5 ռուբլի է:

Գ. № 19 Ճանապարհորդական մինչև Բորժոմ
Դուրս է գնում ցերեկ. 3 ժ. 30 ր.
Գորուց — երեկ. 6 ժ. 30 ր.
Բորժոմ է հասնում եր. 9 ժ. 27 ր.
Պլացկարտի գինը բոլոր վագոններում 5 ռուբլի է:

Գ. № 4 պոստատար՝ մինչև Բագու
Դուրս է գնում գիշեր. 1 ժ. 10 ր.

Գ. № 8 Ճանապարհորդական՝ մինչև Գանձակ
Դուրս է գնում ցերեկ. 3 ժ. 35 ր.
Գ. № 6 ճեպընթաց՝ երեկ. 9 ժ. —
Պլացկարտի գինը մինչև Բագու՝ I կլ. համար 60 ռ., II կլ.—40 ռ., III կլ.—20 ռ.:

ԴԷՊԻ ԿԱՐՍ—ԵՐԵՒԱՆ

Գ. № 4 մարդատար—ցեր. 1 ժ. 40 ր.

ԹԻՖԼԻՍ ԵԿՈՂ ԳՆԱՑՔՆԵՐԸ ՓՈԹԻԻՑ - ԹԻՖԼԻՍ

Գ. № 2 ճեպընթաց — [illegible]
Փոթիից դուրս է գալիս եր. 11 ժ. [illegible]
Գ. № 4 [illegible]
Փոթիից դուրս է գալիս [illegible]

Գ. № 12 Քութայիսից
Գալիս է — — — երեկ. 8 ժ. 15 ր.
Քութ. դուրս է գալիս եր. 10 ժ. 10 ր.

Գ. № 20 Բորժոմից
Գալիս է — — — առաւ. 7 ժ. 20 ր.
Բորժ. դուրս է գալիս գիշ. 12 ժ. 46 ր.

ԲԱԳՈՒԻՑ

Գ. № 3 պոստատար—ցեր. 4 ժ. 30 ր.
Գ. № 5 ճեպընթաց—առ. 7 ժ. —
Գ. № 7 ճանապարհ. Գանձակից առ. 8 ժ. 30 ր.
Գ. № 5 պլացկարտով. պլացկարտի գինը I կլ. 60 ռուբ., II կլ.—40 ռ., III կլ.—20 ռուբլի է:

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ ԵՒ ԿԱՐՍԻՑ

Գ. № 3 պոստատար—առ. 11 ժ. 30 ր.
Բացի դրանցից գնացքներ են երթևեկում կիրակի և տօն օրերին:

ԹԻՖԼԻՍԻ ԵՒ ՄՑԽԵԹԻ ՄԻՋԵՒ

հետևեալ գնացքներն են երթևեկում.
Գ. № 61 Թիֆլիսից
Գ. № 63 — — — ցեր. 3 ժ. —
Մցխեթից գալիս են
Գ. № 62 — — առաւ. 11 ժ. 10 ր.
Գ. № 64 — — երեկ. 7 ժ. 20 ր.

ՑՈՒՑԱԿ

Հայաստանի Հանրապետութեան գնացքների երթևեկութեան

Այս տարուայ ապրիլի 14-ից մարդատար գնացքները Երևանից Սանահին մեկնելու են շաբաթը 4 անգամ.

Երեւանից—Սանահին մեկնում է

Երեքշաբթի Հինգշաբթի Շաբաթ Կիրակի	առ. ժ. 8-ից անց 20 ր.

Սանահինից—Երեւան վերադառնում

Երկուշաբթի
Չորեքշաբթի
Ուրբաթ
Կիրակի

Հայաստանի Հանրապետութեան գնացքների երթևեկութիւնը Սանահինում յարմարեցուած է վրացական գնացքների մեկնելու հետ:

ԱՌԱՋ. ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնուած 1880 թ.
(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
Բաց է՝ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից.
«606» եւ «914»-ի ներարկում առաւօտեան ժ. 11—12.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութիւն, վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւնների:
Բ. Ի. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—10—12 ժ. ներքին ջղային երեխայոց հիւանդութիւնն և ծաղկահատ:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու հիւ. վիրաբուժութիւն և վեներակ. (սիֆիլիս) հիւ.:
Ռ. Մ. ՎԱՅՆ—12—1 ժ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ—կանանց հ. և մանկաբարձ.:
Է. Ս. ԿԱՐՈՒԿՆՍ — ԲԷԲՈՒՐԻՇՒԻԼԻ—12—1 ժ. երկուշ. չորեքշ. ուրբաթ—կանանց հիւ. և մանկաբարձ.:
Ց. Ա. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Վճարը 3 ռ.: Զինուորները ձրի: Համախորհրդի և կոնսիլիումի ու օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝ Բժշկապ. Բ. Նաւասարդեան 0 17

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՌՈՒՍԻՏՐԱԿԱՆ ՈՒ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Հայերի մէջ առևտրական կրթութիւն տարածող Կովկասեան ընկերութեան:
Նիկոլայեւսկի № 36.
0—103 Տեսուչ՝ Գ. Կ. Տէր-Դաւթեա

„ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ"-ի
գրասենեակում վաճառւում է նրա հրատարակութեամբ լոյս տեսած
ԳԷՈՐԳ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
■ ■ ՁԵՄՍՏՒՈՆ ■ ■
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ և ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ
ԳԻՐՔԸ
Գինը 50 կոպէկ:
Դիմել գրասենեակ՝ Головинскій пр. № 41. 0—87

Տպարան «Մամուլ»—տնօրէններ Մ. Էփրիկեան և Ց. Մալխեան: Լորիս-Մելիքեան փող., № 22.